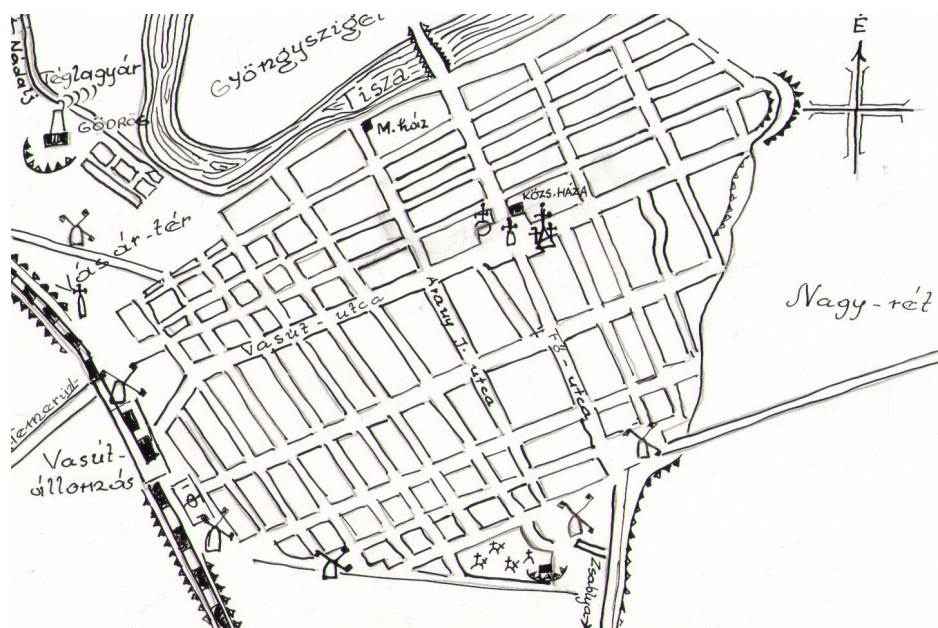

Uri Ferenc*

Csúrog, a magyarság második betelepítésétől (1873)

Csúrog térképe 1934-ben

1858-tól kezdték kialakítani a Gyöngyszigetet a Tisza legnagyobb a kanyarjánál. A falu a Holt-Tisza fölötti lösz teraszon helyezkedik el. Átlag tengerszinti magassága 82 méter. A Tisza soha sem öntötte el a falut. Az élő Tiszától a falu 6 km-re van.

A nagy népvándorlás alatt, az Al-Tisza vidékén végigvonultak a hunok, gótok, gepidák, majd az avarok, szlávok és 896-ban megjelentek ezen a tájon a magyarok. Az Árpád-házi királyok alatt alakultak ki a Tisza mentén az első magyar helységek. A Tisza mentén fontos országút vezetett Szegedtől-Titelig, több helyen kompjárat (rév) működött a Tiszán. Csúrog, ennek a fontos kereskedelmi útvonalnak köszönhető ke-

* Uri Ferenc, nyugalmazott történelemtanár, Újvidék

letkezését és a további fejlődését. Már a XIII. században királyi előjogokat kapott és vásárokat tarthatott.

Csúrogot az első írásos emlékek 1238-ban említik először Churlak néven. Az okmány szerint IV. Béla magyar király elajándékozta Churlak vásári- és a Tisza komp jövedelmét a fehévári kereszteseknek.

1526-ig Scúrog határában kisebb magyar falvak léteztek: Borony, Csot, Szentmárton, Szentmiklós, Szentpéter és Nádas. Később, a török ezeket a helységeket fölégette, lakói elmenekültek- később, már csak puszták maradtak.

A magyar földesurak érdeklődtek a gazdag falu iránt. Írásos emlékeink vannak, amelyek arról tanúskodnak, hogy 1254-ben Henrik bácsi főispán tulajdonában volt a falu. 1289-ben Zátka András a tulajdonosa, 1325-ben Gerecsi Gotthárd, 1380-ban már Tari Mihály tulajdona, míg 1402-ben Zsigmond király, Lazarevics Steván szerb despotának ajándékozta.

1526 után a törökök letarolták a települést. Csúrog teljesen elnéptelenedett. A török időben gyökeres népességi változások következtek be Dél-Magyarországon. A magyar lakosság északra menekült a török elől, míg a szerbség Koszovórol (Rigómező) már a XIV. század végétől kezdett beszivárogni.

Az osztrák-török háborúk után, ami a karlócai békével fejeződött be 1699-ben, Bácska délkeleti részén határőrvidék alakult ki, Bánság pedig továbbra is török kézen maradt. A határőrök elsősorban szerbek voltak, mert az osztrák császár nem bízott a magyarokban. 1690 után újabb szerb tömegek érkeztek a Szávától és Dunától északra fekvő vidékekre III. Arsenije Čarnojević peći pátriárka vezetésével.

A császári hatóságok már az 1700-as évek elején határőrvidéket létesítettek a Száva, Duna, Tisza és a Maros mentén. A szerb határőrök előjogokat élveztek, függetlenek voltak a megyei hatóságoktól, szabadon gyakorolhatták vallásukat, minden család 10 hektár szántóföldet, ezenkívül legeltetésre alkalmas rétet kapott. A szerbség ennek fejében vállalta a katonai szolgálatot és hűségét a császárnak.

A Tiszai Határőrvidék Szegedtől Titelig húzódott és hivatalosan 1703-ban alakult meg. Területe azonban 1873-ig állandóan változott, ahogy a török határ fokozatosan délebbre tolódott. Végül, 1873-ban végleg megszüntették ezt a határvidéket.

Az általános adatok megismerése után, lássuk konkrétan Csúrogot. 1699 után a szerbség benépesíti a falut. Ez volt az úgynevezett újratelepítés.

1700-ban 66 szerb háztartása van a földsánc-cal körülvevett falunak. 1720-ban már 600 lakosa volt a településnek. 1765-ben 225 szerb család élt Csúrogon. Az 1768-as császári rendelet szerint a falu házait út-

cákba sorolták és téglaeépületeket kellett emelni a korábbi veremlakások helyett. 1785-ban a szerbeknek templomuk, temetőjük és iskolájuk volt a faluban.

1807-ben 344 családi ház volt a faluban 3381 lakossal, 1844-ben 484 ház és 4386 lakossal, míg 1872-ben 812 családi házban már 5016 lakos élt.

Az újratelepülés kezdetén a magyarok betelepülése csak ritka eset volt, s ha betelepődtek is, gyorsan beolvadtak a szerbségbe. A zsidóknak tilos volt a faluban való letelepedés.

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején a csúrogi határőrök a császáriak oldalára álltak. 1848 augusztusában a határőrök elfoglalták a szomszédos Temerint és kifosztották az elhagyott magyar házakat. 1849 áprilisában Perczel Mór magyar tábornok harc nélkül elfoglalta csapataival Csúrogot. Ekkor a szerb lakosság a titeli fensíkra menekült. Augusztusig a falu többször cserélt gazdát, közben könyörtelenül kifosztották és felégették. A kolera és a tífusz is felütötte a fejét.

Az 1867-ben létrejött osztrák-magyar kiegyezés alapján a magyarok több politikai joghoz jutottak. 1868-ban megjelent a Nemzetiségi törvény, amely kimondta, hogy a Magyar Királyságban csak egy politikai nemzet és nyelv létezik a magyar! Ekkor indult meg Csúrogo újratelepülése. A szerbség más szemszögből nézte a dolgokat, mert ezt elmagyarosító politikának vélték.

A kiegyezés után, Csúrogo környékén tovább folytatódtak a közmunkák, árvizelleni töltések emelése. Erre a munkára nagyon sok

tiszamenti magyar napszámos érkezett. A Tisza szabályozásával és a töltések emelésével meggátolták, hogy a Nagy-rét víz alá kerüljön. A Tisza átvágását 1854-ben kezdték meg és 1890-ben fejezték be. Az átvágott csatorna hossza 6,3 km, a Holt-Tisza hossza pedig 23 km. Ezáltal létrejött a Gyöngysziget. A Holt-Tisza átlagos szélessége 80 méter, átlagos mélysége pedig 4-5 méter.

Ferenc József király 1872. július 9-én hivatalosan is megszüntette a sajkási határőrvidéket. A magyar országgyűlés az 1873-ban meghozott XXVII. törvénycikk értelmében a megszüntetett határőrvidék részét besorolta Bács-Bodrog vármegyébe. Ezzel a katonai közigazgatást fölváltotta a polgári, és elkezdődhetett a magyarok betelepítése Csúrogra.

Csúrog ekkor község volt és a zsablyai járási főszolgabírószág hatáskörébe tartozott. Az adóhivatal Titelen, a királyi bíróság Újvidéken, míg az iskolaügyeket intéző hivatal Zomborban székel.

A faluban a hatalom gyakorlását a választott falusi tanács intézte. Ennek élén a bíró állt, akit három évre választottak. A falu ügyes-bajos dolgait a választott jegyző intézte. Mivel Csúrogon a szerbség többségben volt, a hivatalos életben anyanyelvüket használhatták és a hivatali könyveket is azon a nyelven vezették.

1873 után megindult tömegesen a más nemzetiségek tagjainak betelepülése Csúrogra. Legnagyobb számban a magyarok, kisebb számban a németek és a zsidók telepedtek be. Csúrog abban az időben nagyon vonzotta a magyarokat, főként a kétkezi munkásokat.

Szó sem volt tervszerű betelepítésről. A magyarság északról a Tisza- mellékéről, túlsúlyban Kanizsáról, Zentáról, Adáról, Óbecséről és Földvállról telepedett át Csúrogra. A Régi Földek Kiszáritásának Konzorciuma (a tőkebefektetők társulása) foglalkoztatta a magyar napszámosokat, akik többévi munka után le is telepedtek. Egy kimutatás szerint 1872 és 1880 között a következő helységekből telepedtek le a magyar családok Csúrogon: Zentáról 15%, Ókanizsáról 14%, Törökbecséről 10%, Szabadkáról 8%, Bácsföldvállról 7%, Petrovoszeloról 7%, Szegedről 6%, Óbecséről 6%, Adáról 5%, Padéről 5% és 17% a következő helységekből: Törökkanizsa, Szaján, Óverbász, Feketics, Csóka, Temerin, Csantavér, Mohol, Újvidék, Kishegyes, Beodra és Kunbaja.

Az újratelepítés alkalmával (1872-1880) ismert magyar családnevek voltak Csúrogon: Ábrahám, Adankó, Alattyán, Bakos, Balogh, Balla, Babi, Bálint, Berecz, Borbás, Boros, Bozsó, Bozsóki, Börcsök,

Czirok, Csábi, Csordás, Csúzdi, Csúri, Dékány, Dukay, Eszes, Faragó, Farkas, Futó, Gáspár, Gondi, Gregus, Gulyás, Gyetvai, Gyuris, Hegedűs, Hevér, Holló, Horváth, Horti, Józsa, Juhász, Kalmár, Kádár, Keresztényi, Kertész, Kis, Kormányos, Kormos, Kószó, Kovács, Kurányi, Kuszli, Lantos, Léki, Mag, Madarász, Mágossi, Mellár, Mészáros, Mihalki, Miklós, Molnár, Móra, Nagy, Németh, Nemes, Ónozó, Oláh, Palatinus, Pap, Pataki, Patarica, Paragi, Pálinkás, Pásztor, Pethő, Povázai, Puskás, Pusztai, Raffai, Rajcsányi, Répási, Rózsa, Sajti, Sándor, Sarnyai, Sóti, Sőregi, Surján, Szabados, Szabó, Szalma, Szeghi, Szekeres, Szénási, Szilágyi, Szili, Szőke, Szűcs, Talpai, Tapolcsányi, Temesközi, Tordai, Tószegi, Tóth, Varga, Virág. Ezeket az adatokat a Vajdasági levéltárban találtam, a csúrogi Szent Lajos katolikus plébánia anyakönyveiben (születési, esketési és elhalálozási).

A tiszai hajózás a XIX. század első feléig fejlett volt. Csúrognál hajókikötő segítette a vízi közlekedést. Igen nagy mennyiségben szállították hajóval a gabonát, elsősorban Észak-Magyarországra és Horvátországba. A Tisza szabályozása után, a Holt-Tisza és a Gyöngysziget kialakításával, a csúrogi hajókikötő megszűnt.

A szabályozás előtt, 1858-ig a Nagy-rétet állandóan elöntötte az árvíz, hatalmas károkat okozva a mezőgazdaságnak. Akkor a folyóvíz esése 1 km-en mindössze 21 mm volt! A Tisza vize igen lassan folydogált, sok-sok kanyarulattal. A szabályozáskor csak Csúrog környékén, hét helyen vágták át a kanyargó Tiszát.

Hogyan jött létre –mesterségesen- a termékeny Gyöngysziget? A falutól északra volt valamikor a Tisza egyik legnagyobb kanyarulata, ezt 1854-1857-ig Törökbecse alatt, Borgyosnál átvágták. A csatorna hossza 6,83 km. A szabályozás során két helyen is elgátolták a kanyarulatot és kialakították a Holt-Tiszát, amelynek hossza 23 km.

1867-ben egy császári rendelettel a Nagy-rétet felosztották a sajkási községek között. Egy hold réti földért 20 ezüst forintot kellett fizetni.

A csúrogi községi szervek 1868-ban szerződést kötöttek bécsi és pesti bankokkal. Azok vállalták, hogy négy év alatt felépítik a Tisza jobb partján a gátakat, ennek ellenében a községtől cserébe a réti földek felének használatát 20 évre megkapták. Ezt követően pedig a földeket árendába kiadták az érdekelteknek. 1876-ig Csúrog és Zsablya között a Tisza partján 34 km hosszú gátat építtetett a konzorcium, így kb. 15.000 holdat

védtek meg az árviztől. A réti földek iránt nagy volt az érdeklődés – különösen a szegényebbek részéről, de követelték a községi réti földek árendába adását is.

1873-ban, a határőrvidék megszüntetése után mintegy 90 magyar család települt Csúrogra, közel ezer családtaggal. Ugyancsak ekkor települt a faluba kb. 20 zsidó család is. Ők mindjárt boltokat nyitottak és kölcsönt adtak uzsorakamatra.

1874-ben a kalocsai püspök megvásárolt Csúrog központjában egy házat a községházával szemben. Annak helyén épült fel a Szent Lajosról elnevezett római katolikus templom, amelynek első plébánosa Nagy Béla (Adalbertus) volt. 1875-ben magyar tannyelvű elemi iskolát nyitottak a faluban, közvetlenül a templom mellett. Minden évben augusztus 16-án Szent Lajos napján templombúcsút tartottak a templomkertben.

A XIX. század második felében a faluban a magyarok voltak a legszegényebbek. Kevés volt a magyar földbirtokos. Kevés magyar gazdának volt tíz holdnál nagyobb földje. A föld nélküli magyarok napszámosok, béresek, szolgák voltak és főleg szerb nagygazdáknál dolgoztak.

Csúrog vonzotta a telepeseket, mert nagy kiterjedésű, több ezer hold műveletlen pusztája volt a határban, amelyen aránylag olcsón lehetett megvásárolni.

A falu lakosságának nemzetiségi aránya 1873-tól 1910-ig a következőképpen alakult:

ÉV	SZERB	MAGYAR	NÉMET	ZSIDÓ	ÖSSZESEN
1873	4600	1000	315	-	5920
1880	4961	981	181	181	6406
1890	5867	1544	323	184	7773
1900	6685	2490	228	220	9705
1910	7211	2730	171	203	10377

1880-ban a szerbség a falu lakosságának 77%-át képezte. 1885 után a csúrogi magyarok azt követelték a megyei hatóságoktól, hogy ha nem kapják meg a kért kedvezményeket, elköltöznek a faluból. A réti földekből szerettek volna kapni. (Mivelhogy nem kaptak olcsó réti földet, egy részük elköltözött a szomszédos Budiszavára.)

1885-ben a helybéli magyarok panaszt emeltek a megyei hatóságoknál, hogy Csúrogon a községházán csak szerb nyelven vezetik a hivatalos iratokat. A pesti újságok is cikkeztek róla, hogy mintegy 2000 magyar él Csúrogon, s a magyarok saját hazájukban szerbül kell, hogy tanuljanak. Követelték, hogy a szerbség is tanuljon meg magyarul!

1886-tól a falut Csúrognak nevezik hivatalosan is az addigi Csurug helyett. (A pecséteket is kicserélték.)

1886 körül a kereskedelem hanyatlásnak indult a hajókikötő megszüntetése miatt. A XIX. század végén megjelent a vasút. Attól kezdve a gabonát vasúton szállították, ami sokkal drágább volt, mint a vízi fuvarozás. Csúrogra 1899. július 2-án futott be az első vasúti szerelvény.

1886 őszen a megyei hatóságok a csúrogi katolikus egyháznak 30 lánca szántóföldet adományoznak a községi földekből.

1870-ben megnyílt a faluban a posta és táviró. 1885-ben önkéntes alapon megalakult a Tűzoltó Testület, szerb és magyar tagokkal. 1890-ben több pénzintézet is létezett a faluban, amelyeknek többségben zsidók voltak a tulajdonosai. Ezek általában takarékpénztárak és kisebb bankok voltak.

1911-ben a községi hivatal korszerű fürdőstrandot létesített a Holt-Tiszán. 1912-ben megjelent a *Csúrog és vidéke* című hetilap, Lederer Sándor és Kozity Elemér szerkesztésében, amely helyi történésekkel foglalkozott.

Csúrog, 1893-ban három országos vásárral rendelkezett. Az állatvásárok jelentősége az alábbi táblázatból is érzékelhető:

LÓVÁSÁROK:

HELYSÉG	FELHAJTOTT	ELADOTT
Csúrogon	5880-ból	3080 darabot
Újvidéken	2250-ből	1640 darabot
Bajmokon	3800-ból	1300 darabot

SZARVASMARHÁK:

Csúrogon	5500-ból	2345 darabot
Szabadkán	9623-ból	3414 darabot

A vízi közlekedéssel kapcsolatban, tudjuk, hogy már 1751-től Csúrognál komp közlekedett a torontáli és temesi részek között. 1848-ig vízen csak vontatott hajók (dereglyék, bárkák) közlekedtek vízfolyással szemben. A tiszai gőzhajózás 1844-től kezdődött, és adatok vannak arról, hogy Csúrognál is kikötöttek. A XIX. század második felében a Tisza szabályozása után – Csúrognak is van hajókikötője az Élő-Tiszán, a falutól 6 km-re. Amikor 1890-ben megindult a rendszeres gőzhajójárat Szeged-Titel-Zimony között hetente háromszor, a hajók a csúrogi hajóállomáson is kikötöttek az Élő-Tiszán.

Mivel a Holt-Tiszán megszűnt a hajózás, ezért 1898-ban az Élő-Tiszán- a hatodik rámpán- építettek újat. 1899-ben a vasútállomástól a tiszai kikötőig 10 km hosszú keskeny ipari vágányt (0,6 m) fektettek le. A közlekedést csillékkal, lóvontatással, majd később, motoros vontatóval bonyolították le. Ez a kisvasút 1930-ig üzemelt.

1899-ig Csúrog határában a Nagy-rétben kiépítettek egy vízlevezető csatornarendszert 10.000 hektárnyi területen. A főcsatorna hossza 17 km, a többi mellékcsatornáé kb. 80 km volt. Nagy szivattyútelepet létesítettek a tiszai gáton a 15. rámpánál. Abban az időben ez egyedülálló vízlevezető csatornarendszer volt az egész Európában!

A XVIII. század végén betegségek tizedelték a falu lakosságát: pestis, hastífusz, malária, vörheny, stb. A határőrvidék idején német orvosok tevékenykedtek itt, de gyógyítottak felcserek, gyógyszerészek, bábaasszonyok, borbélyok is. A falusi lakosság a borbélyokban és kuruzslókban jobban bízott, mint az orvosokban. A XX. század elején a falu orvosai németek, magyarok, csak ritkább esetben szerbek voltak.

A századfordulón sok csúrogi (magyarok és szerbek egyaránt) Amerikába vándorolt, és ott tartósan megtelepedett.

1901-ben alapították meg a községi könyvtárat magyar és szerb könyvekből. Minden évben új könyvekkel bővítették az állományt 2-3 részben szerb, 1/3 részben magyar könyvekkel. 1913-ban alakult meg a Magyar Olvasókör és Daltársulat.

1905-ben lejárt a Konzorcium joga a réti földekre. Ekkor a volt szerb határőrök leszármazottai követelték, hogy a réti földeket a község nekik ossza ki. Lovas csendőrök kergették szét a követelődző szerb parasztokat. Az összecsapásokban 20 szerb helybeli és két csendőr megsebesült. A községi hatalmi szervek 51 parasztot letartóztattak.

A XX. század első évtizedében igen felélénkült a politikai élet a faluban. Elsősorban nemzeti alapon szervezkedtek a lakosok a választá-

sokra. Svetozar Miletić nacionalista pártjának igen sok híve volt a faluban. A Magyar Szociáldemokrata Pártnak vegyes volt a tagsága. A számottevő magyarokon kívül, a tagok között voltak szerbek és németek is. Az 1906-os választási

közgyűlésen felváltva magyarul és szerbül beszéltek. 1909-ben, amikor az óbcesei Magyar Dalárda Csúrogon vendégszerepelt az épületre kitűzött magyar zászlót az éj leple alatt ismeretlen tettesek letépték és a sárba tiporták. A budapesti hírlapok ezért 1909-ben nagy támadást indítottak a csúrogi szerbség ellen.

1914 júliusában kitört a háború. Július 25-én megkezdődött a mozgósítás. Az 1865-1892 között születetteket hívták be. A szerb hadkötelesek megbízhatatlanok voltak, mert tömegesen átálltak az ellenség oldalára. A csúrogi magyar hadkötelezettek közül mintegy 80-an estek el a különböző hadszíntereken. (A hősi halottak nevét egy márványtábla őrizte a katolikus templom belső falán.) A háború idején a magyar hadsereg elvitte a parasztok lovait a tüzérség és a huszárok részére. A csúrogi görögkeleti templom négy harangja közül 1917 augusztusában kettőt elvittek, s hadi célokra használták fel.

A háború befejezése után, 1918 novemberében az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlott. Csúrogon nagyközség az új állam, a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság kötelékébe került. Már november 6-án a szerb hadsereg csapatai bevonultak Csúrogra. Ezt megelőzte a Gyöngyszigeti csata - október utolsó hetében - amikor a törökbecsei nemzetőrök védték a Kerényi birtokot a csúrogi szabadcsapatoktól. Az összetűzésekben többen imegbesesültek és elesetek.

1920. június 4-én Versailles Trianon palotájában véglegesítették az országhatárokat.

1921 tavaszán, a népszámláláskor a falunak 10.481 lakosa volt, és ebből 2972 magyar nemzetiségű. A megtartott parlamenti választáson, a magyaroknak és a németeknek nem adtak szavazati jogot, úgyszintén a magyar agrárproletárok a földosztásból is kimaradtak!

1926-os adatok szerint, Csúrog központja villanyvilágítást kapott. A faluban két hengermalom, 7 szélmalom, 1 téglagyár- a vásártérnél, Sewing tulajdonában- és egy tejüzem működött.

A két világháború között, a következő magyar kisiparosok működtek: *kovácsok* - Bellai János, Fábíán Lajos, *szíjgyártók* - Benke Mihály, Benke Sándor, *fazekas* - Szabó József, *szabók* - Balázs István, Csányi István és Buru Mátyás, *cipész* - Szabó Péter, *fényképész* - Ernst József, *óras* - Tóth József, *hentesek és mészárosok* - Tóth Károly, Franz József, Fehér Ferenc és Tass Károly, *ácsok és bognárok* - Uri Antal, Uri Mátyás és Uri Pál, *kőműves* - Szavics Sándor, *bádogos* - Braun István, *borbélyok és fodrászok* - Berecz József, Mándity István, Horváth József, Mándity János, Mándity Jolán, *géplakatosok* - Fábíán György, Schoner Ádám, Rohacsek István és Bellai Péter, *szódások* - Remijas Rudolf és Herczeg Gyula, *pék* - Tass Károly, *vendéglősök* - Varga János, Varga Ferenc és Stark Adolf, *kereskedők*: Varga János és Ferencsák Mátyás.

Magyar óvoda a faluban nem volt. Magyar tannyelven csak I-IV. osztályig lehetett tanulni, míg V. és VI. osztályokban csak szerb nyelven folyt a képzés. Magyar tanítók a két háború között Berecz László, Kovács Dezső, Fuzer Péter, Zsoter József, Zsoter Otília és Dér László voltak.

Az első labdarúgó klub 1914-ben alakult a faluban Csúrogi Atlétikai Klub néven. 1926-ban megalakult a Hajduk sportegyesület.

Dobos János, 1927-ben megalakította a Katolikus Legényegyletet, amelyben főleg az iparos ifjúság tömörült és egymás után hozta színre a nagyobb színdarabokat: Falu rossza, A cigány, Gyurkovics lányok, Torockói menyasszony, stb.

Nagy lendületet vett a kulturális élet D u p p B á l i n t plébános Csúrogra történt áthelyezésével. 1935-ben megalakította a *Keresztes Egyletet*, amelynek lelki vezetője és ifjúság-nevelő céljainak megvalósítója.

1935-1940-ig a következő háromfelvonásos színdarabokat hozták színre: Falu rossza, Az Úr keze, Csók a pusztán, Ami fönntart minket, A vén gazember, a Pityu stb. A rendezők közül Dér László és Dobos János

tevékenykedett. Ebből a korból ismertebb műkedvelők voltak: Ágocs Antal és Matild, Dobos Etel, Dobos Ilinka, Ernst József, Ernst Károly, Füstös Mihály, Halápi Ilonka, Horti Vince, Mándics Jolánka, Orosz Lajos, Orcsik Márton, Prágai Sándor, Hanák Mariska, Szabó Ica, Szabó József és Tóth József.

A harmincas évek közepétől, ingyen konyhát nyitottak a szegényeknek, amelyet Dupp Bálint plébános és Sárközi Sándor irányított. Naponta félszáz adagot osztottak szét, tekintet nélkül a nemzetiségre.

1931 februárjában, Mészáros Dániel vezetésével, felújították az önkéntes Tűzoltótestületet, amely a világháború kitörésétől nem működött.

1939. szeptember 1-én kitört a II. világháború. 1941 áprilisában a Jugoszláv Királyság felbomlott. Április 13-án a magyar honvédek bevonultak Csúrogra. Fogadtatásukra a falu központjában akarták megtartani egy központi ünnepséget. Ez elmaradt, mert váratlanul két páncélcsoji jelent meg és gépfegyverezni kezdték a főutca háztetőit. Ezután megkezdődött a szerb lakosság tömeges letartóztatása – hogy itt a helybeli magyarok is közreműködtek!?

1941 végén megalakult a Sajkási partizánosztig a zsablyai rétbén. Hogy leverjék a partizán mozgalmat, a magyar egységek hadműveletet kezdtek ellenük a zsablyai rétbén. Pár nap alatt szétszórták az osztagot, míg a megmaradt partizánok a közeli falvakba menekültek! Ezért, a magyar egységek január 5-én, a görögkeleti karácsony estéjén, razziát kezdtek Csúrogon és Zsablyán- majd kiterjesztették Újvidékre is -, Csak Csúrogon, a magyar katonai és csendőri egységek 890 szerb személyt végeztek ki, nagyobbrészt ártatlanul!

Az 1942-es januári vérengzéseket Bajcsi Zsilinszky Endre – magyar országgyűlési képviselő így kommentálta: „...hogy a vérengzést semmivel sem lehet megmagyarázni, csak azzal, hogy végrehajtói, Feketehalmy Czeidner, Grassy, Hitler nevében végezték, az új világrend szellemében...”

Az 1944 októberi és novemberi csúrogi vérengzéseket Živko Blagojev úgy mutatta be, mint a szerbség bosszúját a magyarok ellen, hogy az spontán reakció volt és nem a magyarságnak politikai kiirtása!

Egyes szerb írók bevallják, hogy 1944 őszén Csúrogon voltak egyéni leszámolások és a magyar lakosság likvidálása bírósági határozat nélkül történt!

Živko Blagojev szerint, ha a magyarok kivégeztek 1200 csúrogi szerbet, zsidót, akkor 1944 őszén szintén 1200 magyart kellett kivégezni, válogatás és bírósági határozat nélkül, teljesen ártatlanul! Tehát, ezt mind meg lehet magyarázni, de nem lehet igazolni!

A Sajkási Partizánosztag egységei 1944. október 22-én foglalták el Csúrogot. Nyílt kérdés, hogy azokban a hónapokban hány magyart végeztek ki. Talán 1200 személyt, de lehet, hogy ez a szám meghaladja a 2000-t is. Erről sokan írtak, de még hatvan év után is nyílt titok.

A Tartományi Katonai Közigazgatás elfogadta, hogy a megmaradt csúrogi magyarokat - asszonyok, öregek, gyerekek - kitelepítsék Csúrogról, de előbb megfosztották őket minden vagyonuktól (ingó és ingatlan). 1945. január 23-án el kellett hagyniuk otthonaikat és katonai kísérettel elterelték őket a járeki gyűjtőtáborba!

A csúrogi magyaroknak 1873 után, mindössze 72 évük maradt a teljes megsemmisülésig, illetve földönfutóvá válásig...

Egy 3000-es lélekszámú emberi közösséget, egy bácskai falu magyarságát fizikailag megsemmisítettek vagy szétszórtak, vagyonát elkobozták, templomát ledöntötték és kollektív háborús bűnökkel vádolták meg őket!

Ez lett a csúrogi magyarok sorsa!

Felhasznált irodalom:

1. Vajdasági Levéltár. 60 C-22/a, 1875.
2. Čurug kroz istoriju. Urednik Živko Blagojev, Novi Sad, 2002, Prometej.
3. Mellár Lajos: Csúrogon születtem. Fórum Könyvkiadó Kft. Újvidék, 2000.
4. Dr. Borovszky Samu: Bács-Bodrog vármegye I.re sz. Budapest 1896.
5. Zsablya és vidéke. Szerkesztő Kovách Béla, 1910-1914. Zsablya.
6. Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. I. kötet. Budapest, 1988.
7. Uri Ferenc: A csúrogi magyarok az újratelepítés után (1873-1918.)
8. Bokréta- A jugoszláviai magyar műkedvelők almanachja 1919-1940, szerkesztette: Farkas Frigyesné Lichtnekert Margit, Szabadka.